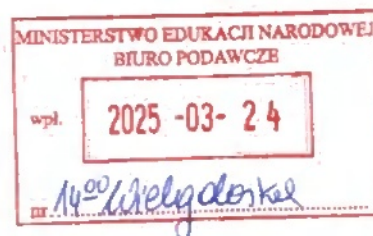

23 marca 2025 r.

Szanowna Pani Barbara Nowacka
Ministra Edukacji

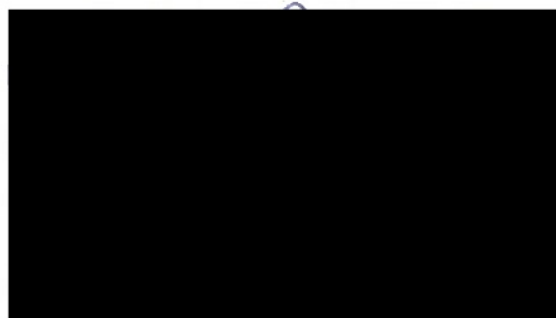
Szanowna Pani Ministro,

na Pani ręce składam petycję w sprawie zmian w kształceniu w zakresie plastyki. Projekt wypracowały nauczycielki i nauczyciele tego przedmiotu z całej Polski. Podpisy pod petycją złożyły 673 osoby.

Proszę o rozpatrzenie naszych postulatów.

Jeśli byłoby to możliwe, proszę również o spotkanie, w trakcie którego moglibyśmy przybliżyć propozycje zawarte w apelu. Spotkanie z Panią Ministrą byłoby dla nas zaszczytem.

Łączę wyrazy szacunku

RPW/18742/2025 P
Data: 2025-03-24

Szanowna Pani
Barbara Nowacka
Minister Edukacji

Petycja w sprawie zmian w kształceniu w zakresie plastyki

My, nauczycielki i nauczyciele plastyki, edukacji plastycznej, doradcy i konsultanci w zakresie plastyki oraz inni zainteresowani edukacją artystyczną z całej Polski, [REDAKTURA] pragniemy przedstawić nasze stanowisko w przededniu zmian w podstawach programowych w szkole podstawowej. Jest ono wyrazem naszej troski, doświadczeń, obserwacji, przemyśleń i wielu dyskusji.

Rozpoczęte w polskiej szkole prace nad reformami budzą nadzieję na możliwość wnikliwej dyskusji wszystkich zainteresowanych, na krytyczną analizę i szukanie najwłaściwszych rozwiązań. My, nauczycielki i nauczyciele plastyki oraz inne osoby, pracujące w szeroko rozumianej edukacji artystycznej w szkołach, również chcemy włączyć się w te zmiany. Jako praktycy, stykający się codziennie z twórczością dzieci i młodzieży, pragniemy podzielić się naszymi przemyśleniami i doświadczeniami. Możemy też być wyrazicielami głosu uczennic i uczniów, z którymi codziennie dzielimy wspólną troskę o mądrą edukację.

Jeszcze nigdy do tej pory żadne władze edukacyjne w Polsce nie zdefiniowały tego, czym jest sztuka, nie określiły jej roli w życiu człowieka oraz nie przyznały jej należytego miejsca w edukacji. Nawet w obliczu nowatorskich koncepcji, wykorzystujących sztukę w edukacji, takich jak np. *Wychowanie przez sztukę*, szkoła pozostawała bierna. Skupiliśmy się na wąskim przedmiocie *plastyka*, w którym prosta aktywność dzieci rozumiana jest jako rysowanie, malowanie i lepienie z plasteliny. Mówiono o treningu motoryki ręki, o uwrażliwianiu na piękno przyrody, kultywowaniu tradycji szkolnych, zapewnianiu wolnego czasu, uczeniu zdolnych. Definiowano kulturę plastyczną - bliżej nieokreślone pojęcie, które trudno jest umiejscowić w sztuce. Nie rozumiano, nie doceniano wielkiej siły sztuki i twórczości w kształtowaniu twórczego, krytycznie myślącego człowieka. Twórczego i odpowiedzialnego za własne decyzje, sprawczego, potrafiącego przeciwstawić się temu, co złe i tworzyć nowe.

Sztuka, na równi z literaturą i filozofią, jest zbiorem ludzkich wartości. To sprawia, że staje się źródłem humanizmu także dla najmłodszych. Na dodatek, wedle najnowszych badań neurobiologicznych, jest dziedziną działalności ludzkiej, mającą realny i potwierdzony wpływ na dobrostan człowieka. Dobrostan wynikający z poczucia sensu istnienia i działania, zaspokajania wyższych potrzeb, a nie jedynie potrzeby relaksu czy odczuwania przyjemności.

Sam język sztuki jest uniwersalnym na całej kuli ziemskiej i zrozumiałym wszędzie sposobem przekazywania wartości. Edukacja przez sztukę jest więc naturalną drogą do rozumienia, akceptacji, a nawet afirmacji różnych kultur, tradycji, punktów widzenia - rozumienia idei wielokulturowości.

„Dziś na świecie pogłębia się przepaść między procesami poznawczymi i emocjonalnymi. Przypisuje się większe znaczenie kompetencjom poznawczym – kosztem poznania emocjonalnego. Moralne postępowanie, które stanowi fundament postawy obywatelskiej wymaga zaś zaangażowania emocjonalnego. Poprzez pobudzanie rozwoju emocjonalnego, sztuka i edukacja artystyczna może zapewnić równowagę między rozwojem poznawczym i emocjonalnym, a tym samym sprzyjać budowaniu kultury pokoju.” (*Mapa drogowa UNESCO dla edukacji artystycznej*).

Dlatego po głębokiej analizie profilu absolwenta, wielomiesięcznych dyskusjach środowiska nauczycieli związanych ze sztuką, postulujemy:

- zmianę filozofii podstawy programowej z plastyki

Obecna podstawa nie odnosi się w ogóle do kompetencji przekrojowych czy też kompetencji przyszłości. Jest zbiorem wymagań, dotyczących umiejętności plastycznych i wiedzy z zakresu teorii sztuki. Z jednej strony wymagania te wykraczają daleko poza możliwości dziecka w szkole podstawowej, z drugiej są anachroniczne i nieadekwatne do wyzwań XXI wieku. Poprzednia podstawa, choć logicznie skonstruowana, dająca wiele swobody i możliwości twórczym nauczycielom była jednak nieprzystająca do realiów szkolnych i zbyt ogólna.

Obcowanie ze sztuką i jej tworzenie powinno stać się esencją szkolnego przedmiotu *Sztuka*. Przedmiot ten razem z *Muzyką* i *Teatrem* powinien stworzyć szczególne trio - blok przedmiotów artystycznych w szkole z założeniem, że każdą część tego bloku prowadzi nauczyciel specjalista w danej dziedzinie. Tak jest w wielu krajach na świecie. Być może blok ten mógłby być jeszcze szerszy – istnieć razem z *literaturą*, *historią*, *filozofią* i harmonizować treści wszystkich tych dziedzin, tworząc autentycznie humanistyczny projekt.

To tu, na lekcjach *sztuki* kształtuje się **TWÓRCZY** człowiek. I nie chodzi o kształcenie artysty czy pięknoducha. Doświadczając procesów twórczych na lekcji, człowiek uczy się, jak być twórczym w ogóle. Tę wiedzę i doświadczenie przeniesie w dorosłym życiu na swoje decyzje życiowe, w tym zawodowe. W nowej podstawie położmy więc nacisk na wspieranie **twórczości** dzieci i młodzieży, ich samodzielności i sprawczości. Ważniejsze niech będzie codzienne doświadczanie procesu twórczego, niż końcowy, estetyczny efekt pracy dziecka. Niech sztuka będzie raczej polem eksperymentu, a więc i bezpiecznym miejscem doznania porażki, którą można zmienić w początek sukcesu. Niech będzie przestrzenią rozmowy o świecie, o wartościach, sztuce, także własnej, miejscem zadawania filozoficznych pytań, miejscem porozumienia. Rozmowę tę powinno się włączyć jako stały element lekcji.

Wartości zaproponowane w profilu absolwenta takie jak: wolność, odpowiedzialność, wspólnota, szacunek, prawda, dobro, piękno mogą być w sposób naturalny przekazywane i kształcone dzięki sztuce i twórczości. Odpowiednio sformułowane wymagania edukacyjne wskażą nam drogę przekazywania tych wartości, pokażą sposoby i metody działań nauczycielskich.

W określaniu strategii uczenia *sztuki* należy szczególną uwagę poświęcić małym dzieciom oraz dorastającej młodzieży - dwóm najbardziej wymagającym wychowawczo i dydaktycznie grupom. W klasach młodszych szkoły podstawowej należy dać dzieciom jak najwięcej swobody twórczej, powstrzymać się od poprawiania i oceniania ich dzieł. Twórczość młodzieży to najtrudniejsza dydaktycznie dziedzina. Psychologia opisuje bowiem wiek dojrzewania jako wiek kryzysu twórczego. Jednak wielu nauczycieli zaprzecza istnieniu tego kryzysu. Wskazują zaś na niedostosowanie treści, form i aktywności artystycznych w szkole do ekspresji młodych ludzi, nieuwzględnianie młodzieńczego buntu, potrzeby definiowania na nowo znanych wcześniej wartości.

- **stworzenie kanonu dzieł sztuki**, który nie byłby zbiorem „lektur obowiązkowych”, a raczej inspiracją, metodycznym wsparciem dla nauczycieli w podejmowaniu decyzji, jakie dzieła pokazywać uczniom i jak sprawić, by stawały się dla nich zrozumiałe. Nie chodzi o tradycyjne nauczanie historii sztuki. Poprzez poznanie dzięki własnej ekspresji twórczej, zrozumienie i przeżycie największych dzieł sztuki polskiej i światowej, pomagamy dzieciom uzyskać dostęp do wartości, które te dzieła niosą. Zbiór inspiracji dla nauczyciela powinien zostać opracowany przy dużym udziale doświadczonych nauczycieli praktyków.

- analizę ilości godzin poświęconych na kulturę, sztukę, muzykę, teatr

Uważamy, że powinno się zwiększyć ilość godzin twórczej aktywności uczniów i uczennic w szkole. Niezrozumiałą dla nas jest decyzja zakończenia edukacji artystycznej już w siódmej klasie szkoły podstawowej, by potem w szkole średniej, zależnie od decyzji dyrektora, powrócić do niej na chwilę lub nie powracać wcale. Brak tu myślenia strategicznego, które powinno dotyczyć całego czasu pobytu dziecka w szkole - od pierwszej klasy do ostatniej. Może zwieńczeniem edukacji artystycznej mógłby być projekt teatralny, filmowy lub projekty powstające we współpracy z środowiskiem lokalnym czy instytucjami kultury. Być może należy powrócić do przedmiotu *Wiedza o kulturze*, zlikwidowanego przy okazji ostatniej reformy. Warto też przywrócić ideę artystycznych zajęć fakultatywnych, które istniały w gimnazjum i były wysoko oceniane przez uczniów i nauczycieli. Na pewno warto posłuchać głosu dzieci, które pytają nas, nauczycieli, dlaczego plastyki jest w szkole tak mało. Dobrze jest przyjrzeć się rozwiązaniom, stosowanym w systemach edukacji w innych krajach, gdzie ilość godzin przeznaczanych na edukację artystyczną jest dużo większa (Austria, Francja, Lichtenstein, Włochy).

- **zadbanie o należyte kształcenie i doskonalenie nauczycieli** tak, by krótkie podyplomowe „studia” online, łączące kilka przedmiotów i o wątpliwej wartości merytorycznej nie upoważniały automatycznie do uczenia *sztuki*. Należy przeanalizować istniejącą w Polsce ofertę „łatwego” wykształcenia a w doskonaleniu nauczycieli *sztuki* zadbać o możliwość ich stałego twórczego rozwoju.

- przemyślenie **systemów oceniania aktywności** ucznia na lekcji *sztuki*. Jak bowiem ocenić twórczość? Ocenianie procesu twórczego nie mieści się w prostej liczbowej skali ocen. Winno być mądrym mechanizmem, który wspomógłby twórcze postawy uczniów, w tym odwagę, chęć eksperymentowania, samodzielność, umiejętność argumentowania, obrony własnych myśli, uczuć, idei. Wielu nauczycieli już to zmienia, ale większość ulega presji systemów szkolnych i dostosowuje się do nich.

- utworzenie **pracowni plastycznej w każdej szkole**. Tak jak lekcje chemii muszą odbywać się w specjalnie przygotowanej pracowni, a w wychowaniu fizycznym niezbędna jest dobrze wyposażona sala gimnastyczna, tak bez oddzielnej pracowni plastycznej działania twórcze i artystyczne uczniów będą utrudnione. Pracownia mogłaby stać się centrum kreatywności, miejscem twórczego eksperymentu dla całej społeczności szkolnej a także lokalnej. Powinna być tworzona przez innowacyjnych nauczycieli z pomocą MEN i MKiDN. Zaangażowanie instytucji państwowych związanych ze sztuką mogłoby choć trochę pomóc w wyrównywaniu szans edukacyjnych dzieci w miejscowościach bez dostępu do dużych instytucji kultury.

- **przeanalizowanie badań naukowych z zakresu neuroestetyki, neurosztuki** i innych dziedzin związanych z kognitywistyką czy neurodydaktyką, które rzucają nowe światło na rolę sztuki w zmienianiu człowieka (naszego mózgu, zachowań, działań). Badania te pokazują nieznaną dotąd potęgę sztuki w polepszaniu ludzkiego życia.

Dlaczego warto to zrobić?

„W społeczeństwie XXI wieku coraz bardziej potrzebni są *pracownicy*, którzy byliby zdolni do twórczego myślenia, elastyczności w podejściu do zagadnień, dostosowywania się do zmiennych warunków, a także do innowacyjności. Edukacja artystyczna wyposaża uczniów w środki, które mają sprzyjać wyrażaniu myśli i krytycznej refleksji na temat otaczającego ich świata oraz przygotowywać do aktywnego angażowania się w różnych dziedzinach życia.” *Mapa drogowa Unesco dla edukacji artystycznej” 2006.*

W wypracowanym profilu absolwenta szkoły podstawowej priorytetem w kształceniu jest **Sprawczość**. Sprawczość, czyli przekonanie o własnym potencjale, skuteczności, o tym że MOGĘ, dam radę. Początkiem sprawczości jest sukces, rozumiany jako coś, co osiągnąłem, co mi się udało, co sam

wymyśliłem i zrobiłem. I zostałem doceniony. Sztuka jest dziedziną, w której każdy, niezależnie od zdolności, możliwości intelektualnych, fizycznych, specjalnych potrzeb edukacyjnych i doświadczeń życiowych osiąga sukces. Tu nie ma podium dla lepszych. Każda wypowiedź jest tak samo ważna, choć różna ze względu na formę, sprawność ręki autora, wrażliwość kolorystyczną czy wyobraźnię. Sukcesem jest odczytanie naszego komunikatu przez odbiorców i próba zrozumienia nas. Sukcesem jest też docenienie naszych starań, a czasem naszej męki twórczej. Sukces w jednej dziedzinie otwiera drzwi do osiągania sukcesów w innej (wskazują na to doświadczenia z projektów włączających sztukę w szeroki obszar działań szkoły.).

Sprawczość potrzebuje też „odwrotnej strony mocy”- błędu, a nawet porażki, rozumianej jako sytuacja, w której nasze działania nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. Tu, na lekcjach *sztuki*, uczniowie mogą w bezpiecznych warunkach swobodnie eksperymentować, puszczać wodze fantazji, mylić się i wyrzucać nieudaną pracę, tworzyć nową. Tu mogą uczyć się podnoszenia po porażce, przewyżniania trudności. Dzięki temu właśnie *sztuka* może stać się w szkole miejscem „zaczynu”, rodzenia się poczucia sprawczości, początkiem wiary we własne siły.

Włączając się w prace nad reformą mamy nadzieję, że pierwszy raz w historii polskiej edukacji moc sztuki zostanie należycie wykorzystana dla dobra młodych Polek i Polaków, a w efekcie całego społeczeństwa.

Jeden z najlepszych na świecie systemów edukacji wypracowali Finowie. W ich szkole wszystkie przedmioty są równo traktowane, bo wszyscy rozumieją, że każdy z osobna i wszystkie razem są po coś. Że matematyka kształci logikę i abstrakcyjne myślenie, języki są po to, by ludzie jak najlepiej mogli porozumieć się ze sobą, że dzięki zajęciom WF-u jesteśmy zdrowi i sprawni, a praca w ogrodzie służy rozumieniu, że jedzenie nie bierze się z hipermarketu i uczy, jak ważna jest dla nas przyroda. A zajęcia *sztuki*... są właśnie po to, by kształcić twórczą postawę i wyobraźnię, bez której nic nowego nie powstanie.

Ale to nie wszystko. Uważamy, że zmiana podstawy programowej, to za mało. Doświadczenia różnych krajów pokazują, że szkołę należy wesprzeć dodatkowymi programami edukacji kulturalnej i artystycznej i to nie tylko w dużych miastach. Jak robią to inni?

- UNESCO od wydania w 2006 roku „Mapy drogowej dla edukacji artystycznej” zachęca rządy, ministerstwa, nauczycieli, instytucje kultury, szkoły, artystów i rodziców do postawienia edukacji artystycznej i kulturalnej w centrum systemu edukacyjnego oraz wykorzystania sztuki do kształtowania społeczeństw kreatywnych i wrażliwych na odmienność kulturową. Kolejne konferencje - w Seulu w 2010 r. i w Abu Zabi w 2024 roku potwierdzają i wzmacniają te zalecenia.
- Istnieją kraje, które odnoszą sukcesy w wykorzystaniu sztuki do autentycznej i szybkiej zmiany na lepsze w szkołach i społecznościach lokalnych. Przykładów jest wiele np. amerykański, rządowy program *Turnaround Arts*, w którym szeroko rozumiana sztuka jest narzędziem do poprawy funkcjonowania szkół borykających się z największymi trudnościami wychowawczymi, edukacyjnymi, społecznymi – szkół, które „utraciły nadzieję”. Sztuka jest tu drogą do osiągnięcia sukcesu. Artyści z pierwszych stron gazet oraz ci lokalni, lokalne instytucje, przychodzą do szkoły, która pragnie wprowadzić sztukę w cały obszar swojej działalności tak, by wspomagała nauczanie innych przedmiotów i miała istotny wpływ na wychowanie. Dzięki porozumieniu nauczycieli, dyrekcji, artystów,

instytucji lokalnych i uczniów tworzony jest program dla konkretnej szkoły. Jedni wybierają teatr, tworzą zespoły muzyczne, inni malują, tańczą, jeszcze inni próbują zupełnie odmiennych form wyrażania siebie. Efekty przerastają najśmielsze marzenia. W krótkim czasie we wszystkich szkołach następuje zmiana na lepsze we wszystkich badanych aspektach.

- Innym przykładem jest rządowy program w partnerstwie z Guggenheim Museum, który również włącza artystów do pracy z uczniami i nauczycielami w szkołach państwowych. Biorąc udział w procesie kreacji, dzieci zdobywają umiejętności planowania i realizowania projektów zespołowych, a także uczą się krytycznego myślenia. Program *Learning through the Arts* pozwala na docieranie do dzieci, które miałyby problemy w uczeniu się metodą tradycyjną. Co więcej, projekt sprzyja podnoszeniu poczucia własnej wartości dziecka oraz jego osobistemu rozwojowi.
- Jeszcze innym projektem jest „Fiński dąb”. To również program rządowy, dzięki któremu uczniowie we wszystkich szkołach w Finlandii objęci są dodatkową edukacją z dziedziny kultury, tradycji, sztuki swojego kraju. Program ten wyposaża ich w silną tożsamość, korzenie, niezbędne dla uzyskania życiowej harmonii.
- El Sistema - słynny na całym świecie projekt muzyczny z Wenezueli, którego ideą jest wsparcie dzieci z ubogich rejonów kraju bezpłatnymi zajęciami z muzyki i gry na instrumentach. Jego ideą jest to, by dzięki sztuce zaszcześcić dzieciom ważne umiejętności rozwojowe wczesnego dzieciństwa: umiejętności poznawcze, społeczne, emocjonalne. By budować fundamenty pod udane życie.

Przykładów takich rządowych, systemowych projektów jest wiele. Wszystkie one wykorzystują sztukę i kreatywność do wprowadzenia zmian na lepsze, czy to w dziedzinie wychowania, identyfikacji ze szkołą, czy też poprawy wyników nauczania z konkretnych przedmiotów, albo w kształtowaniu kluczowych kompetencji. Wszędzie tam rośnie zadowolenie uczniów uczęszczających do szkoły oraz poczucie własnej wartości.

Szanowna Pani Ministro,

Na koniec chcemy podkreślić, że mamy szczerą nadzieję, iż we wspólnym poczuciu obywatelskiej odpowiedzialności, której mimo trudności lat minionych nie zatraciliśmy, uda nam się wypracować standardy, wśród których szacunek dla ludzkiej godności i jego podstawowych potrzeb będą leżały u podstaw tego, czemu wspólnie poświęciliśmy swoje życie – dobrej edukacji.

Ufamy też, że doceni Pani konstruktywne podejście, wypracowane przez wielu ludzi oddanych szlachetnej sprawie dzieci, młodzieży i ich przyszłości w naszej Ojczyźnie.

Z wyrazami szacunku -